

II.—Dico autem in Christo, Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem. Haec enim sibi invicem adversantur, ut non quaecumque vultis illa faciat. Quod si Spiritu ducimini, non estis sub lege.

Id est. Quod dico hoc est, verba mea huc spectant, haec est illorum summa, ut Spiritu ambuletis, hoc enim uno continentur, quae dixi, universa. Duo praecepta Galatis Paulus dederat, unum, ne carnis cupiditatibus fraena libertatis laxarent: alterum, ut charitatis officiis invicem servirent. Haec autem duo una docet re contineri, universa enim effici si Spiritu ambulent. Nam Spiritu ambulare est, Spiritum Sanctum, qui in animis justorum inest ducem sequi. Unde infra dicit. Si Spiritu ducimini non estis sub lege, id est, si illius interiora monita, atque ductum sequimini. Igitur qui Spiritu isto modo ambulet, eum facile duo illa effectum dicit. Ac primum de priori agit ita dicens. **ET DESIDERIA CARNIS NON PERFICIETIS.** Non dixit, nulla carnis desideria habebitis, turbidos enim animi, atque libidinis motus etiam justi sentiunt: sed non perficietis, dixit, id est, non mandabitis executioni. Quod autem desideria interpres Latinus posuit, id graece singulari numero dicitur. Vocat autem Paulus carnis desiderium, fomitem malae libidinis a primo peccato in nostra natura inditum, quem ideo carnis nominat desiderium, quamvis non in una insit carne, sed in utraque hominis parte resideat, quia quod vitiosum est, et corruptioni obnoxium, quodque spiritui opponitur, id in sacris Litteris caro vocatur. Sed confirmat quod dixerat, qui Spiritu ambulent, eos carnis desiderium non perficere, quia Spiritus, inquit, adversatur carni.

Sic enim ait: **CARO ENIM CONCUPISCIT ADVERSUS SPIRITUM: SPIRITUS AUTEM ADVERSUS CARNEM.** Si enim ista pug-

nant inter se, ut certe pugnant, recte sequitur qui alterius eorum impulsu sequatur, eum desideriis alterius obsequutur non esse. Et quo magis doceat, non posse fieri, ut quis simul utrisque dicto audiens sit, magis adhuc explicat quam ista duo inter se pugnet.

Itaque ait: **HAEC ENIM SIBI INVICEM PUGNANT, UT NON QUAECUMQUE VULTIS, ILLA FACIATIS.** Id est, pugnat usque eo ut nobis saepe non permittatur ea, quae cupimus, facere. Qui enim sequitur Spiritum, quae caro atque sensus male cupit, non facit: contra qui carnis servit affectibus, quae Spiritus cuperet fieri, minime exequitur. Ac de tota ista pugna plura, et enucleatoria idem ad Romanos scribit (1).

QUOD SI SPIRITU DUCIMINI NON ESTIS SUB LEGE, id est, ut quidam volunt, si autem Spiritus vi ducti atque roborati desideriis repugnatis carnis, legibus soluti proculdubio estis, hoc est, non solum a Mosayca estis lege liberi, sed etiam a conditione legali: non solum Mosaycarum caeremoniarum praescripta atque vincula vos non obligant, a quibus semper fuitis soluti vinculis, sed et a serviendi illa legitima ratione, quae metu animos constringit, et ad honesta exequenda impellit formidine poenae, estis liberati; nam in iis quos Spiritus dicit, dux est amor. Respondet enim, et occurrit quaestioni cuidam tacitae, quod fortasse quis dicere valde molestum esse, qui cupiditatibus inflammetur, repugnare cupiditatibus debere, nec exequi eas posse: nec minus eum servire, quam qui legibus Mosaycis tenetur. Ut enim ille, etsi grave ducat legitimos obire ritus, exequitur illos tamen dolenter atque gravate: sic et hunc servitutis genus servire quoddam. Nam et ad turpia carne moveri, et simul cohiberi Spiritu ab eo sequendo motu, quin servitus sit gravissima negari non posse: diceretur autem, vereque liber esset homo, si Spiritus istius quem

(1) Rom. vii.

praedicas Paule dono vacuitatem affectum assequeretur: Ad hoc igitur Paulus, ut respondeat, idque diluat dicit: **SI SPIRITU DUCIMINI NON ESTIS SUB LEGE.** In quo breviter docet id, quod objicitur tale non esse, ut servire ob eam causam dici possint fideles. Nam quod ad malae libidinis cupiditates atque motus attinet, non ideo quis servit quod eos sentiat in sese, dummodo illis nullo modo obsequatur, sed eos potius coercent ac fraenet, et eorum imminuat vires quotidie, id quod omnes, qui se ab Spiritu duci sinunt, facillime faciunt. Quod autem spectat ad iusiones et praceptiones legum in cupiditates latarum, eas lex atque ducatus Spiritus minime quidem abrogat, sed efficit nos ne premant, neve molestiae nobis sint, hoc est, non sinit nos sub illis quasi onere atque metu pressos jacere, ideoque eos, qui ducuntur Spiritu, non dixit lege solvi, sed sub lege non esse, id est, illarum non teneri imperio atque minis: nec ut servos sed sicut liberos, omnique poena atque metu superiores redditos, ac unius recti, honestique amore incitatos, non tam aliunde petere, aut e praescriptionibus legum sumere quid in vita sequantur, quam ex se promere, ac in semetipsis, in animi inductione in propensione, in studio, in gnavitate, alacritateque id descripsum atque expressum ostendere. Nemo autem in eo servit, quod cupide, et alacriter facit: itaque justi tenentur lege, sed sub lege non sunt, id est, eos lex non premit, neque in servitutem metu redigit, quod in ipsis efficit Spiritus Christi is, quo ducuntur, quique suo digito, hoc est, summa sua efficientia, atque adeo semetipso omnem recti legem inscalpit in ipsorum animo. Qua de re et alibi, juxto, dixit legem non esse positam, eo quod ipse sibi lex sit summa, atque maxima. Sequitur:

I2.—Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, beneficia, inimicitiae contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quae praedico vobis sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Quoniam admonuit ne solutionem a lege Mosayca in libertatem carnis converterent, et docuit, eo, quem accepissent, Spiritu facile carnem fraenari, ne quis carnis appellatione aliud ab eo, quod ipse vult, intelligeret, quae isto carnis nomine comprehendat, sigillatim enumerat. Itaque ait: **MANIFESTA SUNT AUTEM OPERA CARNIS.** Quasi dicat. Carni cum dico vobis serviendum non esse, opera carnis intelligo esse vitanda vobis, quae autem ea sint opera manifestum est, nam sunt haec: **FORNICATIO, IMMUNDITIA, et caetera.** Distincte atque gradatim suam sententiam explicuit, ne quis error in ejus intelligentia subesse posset. Primo enim dixerat: **NE LIBERTATEM IN OCCASIONEM CARNIS DETIS.** In quo, quoniam interdicere videri poterat quidquid ad carnem pertineret, mox explanatus ac magis stricte dixit: **DESIDERIA CARNIS NON PERFICIETIS.** Quo docuit se carnis naturam non damnare, sed desideria ejus velle excindi. At quoniam ne hoc satis aperte (non enim liquebat utrum universa damnaret desideria, eaque vellet excindi funditus) ideo tandem nomen desiderii atque carnis removit, operumque vocabulo usus est, quo doceret non ipsum de carne ipsa agere, quae certe extinguenda non est, neque de omni prorsus carnis affectu: nec enim omnes sunt vitiosi, et ut sint ad mediocritatem potius reducendi sunt, quam omnino elidendi, aut evellendi; extirpari certe radicitus, atque eradicari vix possunt. Itaque Paulus opera carnis tantum damnat, eaque nominatim recenset. **MANIFESTA SUNT, inquit, OPERA CARNIS, scilicet, quod eorum turpitudo**

operum, si minus omnibus hominibus, certe fidelibus universis nota sit et manifesta. Nominat autem carnis opera non solum ea, quae humanus animus communiter cum carne operatur, sed et quae per se ipse, qua ex primo peccato languet atque infirmatur, operari solet, quales haereses sunt. Nam opera carnis hic opera hominis carnalis et peccato corrupti sunt, ut interpretatur Augustinus (1). Primum igitur horum est FORNICATIO, quod vocabulum late quidam accipiunt pro quocumque illico concubitu, ac foeminae, marisque congressu, quidam stricte et proprie, iique rectius, mihi ut videtur. Nam mox subjicit adulterium, et fornicari licere vulgo putabatur, et ob eam causam necesse fuit, ut proprie de illo omnes admonerentur. IMMUNDITIA. Sic noster quod graece est, *ανθορπία*, convertit, quo nomine, quae sine pudore nequeunt nominari, complectitur in naturales libidines, uti censem Hieronymus. IMPUDICITIA. Hoc deest in graecis et in plerisque latinis, et proxime superiori contineri videtur. LUXURIA, graece *ασελγία*, quae proprie est lascivia. Nam luxuria latius patet, nec solum in re venerea, sed in cultu atque sumptu profusio omnis luxuria dicitur, ex quo et luxus: *ασελγία* vero tantum ad Venerem spectat, inestque in ea, ex venereorum nimia cupiditate abstergo omni pudore procacitas et petulantia quaedam. IDOLORUM SERVITUS. Videri potest positum figurare pro virtute avaritiae, quod Paulo saepe alibi idolorum servitus nominatur (2). Nam Galatis, qui idola colere jam olim desiissent, eaque exosa haberent, ut ab eorum cultu abstinerent se, nominatim praecipere parum videbatur necessarium. VENEFICIA. Cum potionibus necantur homines occulte, aut reddituntur insani, quod affine est superioribus, nam amor venereus beneficiis saepe quaeritur. Sed quae sequuntur, hominum inter se charitatem discindunt, nimis, INIMICITIAE, CONTENTIONES. E quibus inimicitiae ad

(1) Lib. IV de Civita. c. II et III. (2) Coloss. III.

odia pertinent occulta, contentiones autem ad lites externas, de quibus Paulus alibi: Servum, inquit, domini non oportet rixari, sed esse mansuetum ad omnes. ÆMULATIONES. Graece ζηλός, quod etsi in bonam saepe capiatur partem, tamen hic Paulus in malam ponit, pro studiosa cupiditate aliorum prave facta imitandi. IRAE, acres scilicet excandescientiae. RIXAE. Graece ῥιξαι id autem proprie est concertandi, et contradicendi studium, et ut inquit Hieronymus, cum quis semper ad contradicendum paratus stomacho delectatur alieno. DISSENSIONES, SECTAE, aut ut alii codices, haereses, sic dictae ab eligendo, quod quis suo iudicio, et non auctoritate majorum eligat disciplinam et sententiam, quam mavult; potestque id in utramque partem accipi, sed hic in malam ponitur. INIMICITIAE, HOMICIDIA. Quibus maxime alterius charitas laeditur. EBRIETATES, in immodico potu. COMESSIONES, in nimio cibo. Pro comes-sationibus Syra editio habet lascivas cantiones, est enim luxuriosi convivii comes cantus, atque lascivia. Quod si lascivae cantiones aditu coelorum regni nos prohibent, quomodo qui lasciva spectacula, aut exercent, aut spectant, aut permittunt, se a peccato gravi immunes esse arbitrantur? Corrumptunt bonos mores colloquia prava, ut Paulus ad Corinthios (1), quanto ergo magis corrumpent spectacula lasciva, et a lascivis edita foeminis, quarum non solum sermo turpis est, sed et gestus, et aspectus impudicus usque eo, ut quae agunt, ea, non tantum verbis ad auditorum aures deferant, sed actione atque gestu subjiciant oculis, atque infigant animis? Quae exterminari ea res sine dubio debet a populo christiano, in quem non ante multos hos annos apud nos se perniciose insinuavit, est enim christiano plane indigna nomine. Cui, qui patrocinantur viri, ut fertur religiosi atque graves, si tamen in tam turpi patrocinio gravis quisquam esse potest, sed tamen,

(1) 1 Cor. xv.

qui religiosi cum sint, aut se certe profiteantur esse, iis faciunt spectaculis, et suae personae obliviscuntur, et quid dicant non satis attendunt, portabunt certe judicium suum. Sed his enumeratis operibus subjicit: **QUI TALIA AGUNT REGNUM DEI NON CONSEQUENTUR.** In quo jure quis dubitet quomodo id sit verum, quando nonnulla istorum lethalia non esse constat. Ad quod dicendum est Paulum istorum improbare studium, et addictum iis vitiis animum, non autem cuiusvis generis istorum actiones damnare singulas, aut eas capitales esse dicere, earum enim quasdam vel genere vel certe materia leves esse, sed eis studiose vacare quemquam rebus, seque istis vitiis addicere nunquam esse leve, sed capitale semper: ut exempli gratia ebriosum, id est, ebrietati ita studentem ac deditum, paratus ut sit, quacumque oblata bibendi causa bibere sine delectu, nulla sui vel aliorum documenti ratione habita, non quidem quoties babit, aut graviter peccare ipsum, aut peccare omnino: at ipsa animi inductione atque proposito in gravi peccato semper esse. Sequitur:

I3.—Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, adversus hujusmodi non est lex.

Expositis carnis operibus, subjicit nunc contrarios illis fructus Spiritus, ut quam inter se pugnant Spiritus atque caro magis ex eo constet: atque etiam ut eo confirmet, quod ante Galatis praeceperat, se ut exercerent in charitatis officiis, facile praestatueros ipsos esse, si Spiritu ambulent, id quod sibi, ut supra diximus, ad confirmandum proposuit.

Itaque ait: **FRUCTUS AUTEM SPIRITUS EST CHARITAS.** In quo primo adverti debet, quae a carne proficiuntur, ea opera appellasse, quae oriuntur ab Spiritu nominasse fru-

ctus, idque non temere: potest enim ejus rei probabilis causa reddi. Nam factum videri potest, primo, ut constet, quae carnis sunt, intra breve tempus perire, interireque, manere autem, et vigere quae edit Spiritus. Opera enim motu constant, cuius ratio instabilis est: fructus vero res sunt permanentes. Deinde, ut intelligatur, quae Spiritus profert germina, ea utilia et jucunda esse omnia, nam quod suave capitur quacumque e re, id fructus translate nominatur. Postremo, ut quod ex carne existit, omni ex parte esse nostrum, ac nobis imputandum cognoscatur, idecirco operum appellatione censemur; caetera vero dicuntur fructus, quia non tam nostra industria nobis insunt, quam a gratia et Spiritu Sancto tanquam a radice in nobis germinant. Sed nec illud prorsus inepte quidam interpres advertit, carnis opera plurali verbo esse nominata, quod mala sint, mali autem plurimas esse vias: at fructus Spiritus singulari, quia ni plura in unum concurrant, ratio boni non constat, vel certe quia Spiritus Sancti unus est, et germanus fructus charitatis, nam fructus reliqui a charitate omnes oriuntur. Sicut enim ipse Sanctus Spiritus amor est, ita charitas est id, quod in nobis producit propriæ, quo in bono caetera bona continentur, ex quo alibi idem excellentiorem viam nominat charitatem (1). E charitate porro **GAUDIUM** sequitur, qui enim charitate pollent, eos nulla res incidens aegritudine afficit, cuncta enim accipiunt in bonam partem: quae illos male habet, una res est, qua de re alibi Paulus scribit, sic dicens (2): Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Rursus ex eadem **PAX** nascitur, qui tertius Spiritus Sancti fructus a Paulo ponitur. Nam charitas cupiditates comprimit, id est, litium atque discordiarum causas removet. Etenim ut alibi scribitur. Charitas non invidet, non agit perperam, non inflatur, non quaerit quae sua sunt. Nec solum cum aliis cha-

(1) 1 Cor. xii. (2) 1 Cor. xiii.

ritas pacem constituit, sed et in ipso cui inest gignit, illam, ipsum secum et cum Deo concilians, dum affectus inter se dissidentes componit, et Deum ex irato propitium reddit.

Sequuntur: PATIENTIA, ET LONGANIMITAS. Pro his duobus graece una est *μακροθυμία*, id est, longanimitas. Ea autem est animi quaedam lenitas, qua quis quamvis gravia et diuturna mala fert constantissime: quae etiam virtus e charitate existit, qua de dicitur, charitas omnia perfert. BONITAS. Qua quis prodest, et benefacit aliis. Nam Christianae virtutis est non solum mala tolerare patienter, sed et pro acceptis incommodis bona reddere liberaliter: ex quo justos hae litterae saepe oves nominant, quod spoliatae ipsae alios vestiunt, et occisae alunt. Huic succedit, BENIGNITAS, graece *χρηστότης*, quae et ipsa parum a bonitate differt. Nam benigni iidem sunt, qui liberales, nisi quod benignitas ad beneficium addit quamdam dulcedinem, et animi in beneficiendo alacritatem. Benignus enim est, qui non solum alteri benefacit, sed benefacit prolixet et alacriter, esque id proprium charitatis beneficentia laetari. MANSUETUDO. Id est, lenitas ac morum facilitas, quae non in sermone existit solum, sed et in omni vitae actione perspicitur. FIDES, sive moralis, qua fiunt dicta, quae est constantia conventorum atque dictorum: sive theologica qua Deo credimus, nam utroque potest modo accipi. Tandem addit: MODESTIA, CONTINENTIA, CASTITAS. Pro quibus graece una ponitur *εὐπάτερια*, id est, temperantia, qua fit ut animus superari se illecebris voluptatum non sinat: quae eadem modestiam, castitatemque continet. ADVERSUS HUJUSMODI, inquit, NON EST LEX. Primo quia lege non esset opus, si ex harum virtutum vita duceretur praescripto. Recete Chrysostomus, sicut equi, inquit, morigeri scutica non egent: sic qui Spiritu ducitur non eget admonitione. Deinde quia lex in haec non animadvertisit, et ob id neque legi serviunt, neque legis truces minas metuunt. Praeterea, quia praevertunt ipsam legem, dum injustae legis jussa exe-

quuntur. Postremo quia, quae his aduersetur, nulla potest lex constitui. Sequitur:

14.—Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, et concupiscentiis. Si Spiritu vivimus, Spiritu ambulemus.

Munit adhuc magis quod admonuerat, ne liberationem a lege in occasionem carnis verteremus. Nam quia videbat illa doctrina de legis abolitione dari viam, qua se in animis insinuare posset iste error, ideo praeter id, quod supra fecerat, eum aditum magis obstruit, ne qua rima remaneat. Itaque duas rationes de novo affert, quibus confirmet Christianis, quamvis lege solutis, non licere cupiditates carnis sequi. Una est, quia sunt Christi, cujus ea vis est, ut pro ea qualis ille fuit tales et ipsi sint: ille carnem suam cruci affixit, qui ejus sunt, et ipsi concupiscentias suas cruci affixas habere debent, id est, emortuas habere aut certe temperantiae tanquam clavis ita confixas, ut commovere se vix possint. Altera ratio est. SI SPIRITU VIVIMUS, SPIRITU AMBULEMUS, cujus haec vis est. Actio consentanea vitae esse debet, nam a vita actio proficiuntur. Quare si Spiritu vivimus, id est, quando constat Spiritum Sanctum Christi dono nobis infusum nostris animis dare vitam, res ipsa postulat, ut in agendo atque operando ejus impulsu sequamur: ut quem vitae habemus ducem, eundem habeamus actionum omnium auctorem. SI SPIRITU VIVIMUS, SPIRITU AMBULEMUS. Graece *πτολομαῖον*, id est, ordinem teneamus servemusve, quo is, quem diximus, sensus innuitur, ut nostra, scilicet, opera sint vitae, quam vivimus consentanea, et ad eundem ordinem pertinentia: utque incedamus ordine nostro, id est, eo qui illos decet, qui Spiritu vivunt, esse enim absurdum, quorum est vita divina, eorum esse humana et carnalia opera. Quare sequitur:

15.—**N**on efficiamini inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

Quod in genere preeceperat, ut sub praetextu Evangelicae libertatis, carnis non exequerentur opera, id nunc magis explicat, a quibusdam illos operibus nominatim revocans, ad quae pro ipsorum conditione atque ratione, et pro temporis illius circumstantiis erant magis fortasse propni Galatae.

Itaque ex hoc loco ad mores accedit componendos. **N**ON **E**FFICIAMINI, inquit, **I**NANIS **G**LORIAE **C**UPIDI, **I**NVICEM **P**ROVOCANTES, **I**NVICEM **I**NVIDENTES. Verosimile est, propter novam doctrinam de servanda lege Mosayca discordasse Galatas inter se, aliis aliud sentientibus, et pro sua sententia pugnantibus: et e dissensione in sententia animorum alienationes exortas, et ex eo odia sequuta est verosimile. Quare medicinam morbo convenientem adhibet dicens: **N**ON **E**FFICIAMINI **I**NANIS **G**LORIAE **C**UPIDI. Quasi dicat, quod in universum preecepi, ut opera carnis non perficiatis, cum propter alia hujus generis dixi omnia, tum proprie propter haec, quae subjiciam. Primum enim volo vos non invidere, neque provocare inter vos, sed cum tranquillitate, ac sine odio et tumultu ea exquirere, quae ad Evangelii doctrinam pertinent, veri cupiditate, non inanis studio gloriae. Par enim est plurimos illorum gloriolae studio, et ut se plus aliis scire mostrarent, atque ut studiosiores religionis reliquis haberentur, sequutos fuisse hanc novam doctrinam de servanda lege Mosayca. Nam gloriae immoda cupiditas orta a superbia in errorem semper induxit eos, qui fidei doctrinae vera ac regia relictta via haeresum diverticula sunt ingressi. Adhaec ista preecipit Paulus, quia vincendi studio paulatim accenso contentione ipsa, non jam disceptabant, aut altercabantur Galatae inter se

veri cognoscendi causa, sed alios superandi cupiditate potius mutuo contendebant, et alterutri alteros superarent, illis qui superarentur, maerori ac dolori erat propter aestimationis suae jacturam, quam faciebant.